

vallották a kereszténység elfogadását, hogy elkerüljék az üldöztetést. Magatartásuk ugyanakkor zavarta a zsidó közösség vezetőit és a közösség hitű részét is. A zsidó vezetők figyelmeztették őket, hogy maradjanak hűek a zsidó valláshoz, és vegyék elejét a zavarnak, széthúzásnak, melyet kitérésükkel okozhatnak a közösségben.¹⁰⁰ A vallásosak gyávaságukért és oportunitizmusukért ítelték el őket.

Ironikus módon a vallásos zsidók ugyanolyan harsányan elleneztek a kitérést, mint az antiszemiták, ha más okokból is. Míg az előbbieket szeretnék volna megőrizni a zsidó közösség egységét, az antiszemiták azért ágáltak a kitérések ellen, hogy biztosítsák a végleges megoldás programjának teljes sikerét. Hevesen elleneztek minden segítséget vagy minden eszközt, melyet az egyházak kínáltak a zsidók megmentésére. Bizonygatták, hogy a zsidók a kitérés után is zsidók maradnak, és ezért alkalmazni kell velük szemben is a drákói zsidóellenes intézkedéseket. A kitérés elleni kampány baljós hangjait hallva, sok egyszerű keresztény is elítélte a zsidókat, amiért „színlelt” áttéréssel próbálják megkerülni a zsidóellenes törvényeket.¹⁰¹

Július 9., a deportálási veszély enyhülése után, az egyházak merevebb álláspontra helyezkedtek. A különféle egyházak vezetősége figyelmeztette az irányításuk alá tartozó egyházközségeket, hogy ragaszkodjanak az áttérésre vonatkozó hagyományos szabályokhoz és előírásokhoz, ideértve a folyamatok magatartásának és őszinteségének elbírálását, valamint hitismereti tanulmányaik befejezését. A legtöbb esetben az egyházak egy kb. hat hónapos hittani és hitgyakorlati előkészítő programot kívántak meg.¹⁰²

Az egyházak álláspontja és a zsidókra nehezedő nyomásnak a Lakatos-éra idején bekövetkezett enyhülése eredményeként a kitérések száma lényegesen csökkent. Az október 15-i Szálasi-puccs után a garázdálkodó nyilasok nem tettek különbséget vallásos, megkeresztelkedett, mentesített vagy védett zsidók között. A kereszténység fölvétele ekkor új, nem hivatalos formát öltött. Sok zsidónak sikerült hamisított keresztény (nem kitérés) bizonyítványokat vagy igazolványokat beszereznie, melyek segítségével túlélték a megpróbáltatásokat. Ez a végleges megoldással szembeni ellenállás egyik megnyilvánulási formája volt.

Szemben a nyilas bandákkal, amelyekben felfegyverzett sihederek randalíroztak, a hivatalos vezetőség jó része továbbra is különbséget tett a zsidók különféle kategóriái között. A „védett” kategóriákba azok tartoztak túlnyomórészt, akikre már a Horthy-rezsim különleges mentesítési szisztémája is vonatkozott.

A mentesítési rendszer. A rendszert, amely szerint a zsidónak minősülők bizonyos kategóriáit mentesítették az általános zsidóellenes intézke-